

Kroniek Sint Aegten

Erfgoedcentrum Nederlands kloosterleven

Open Monumentendag 2008

Op zondag 14 september wapperde bij Klooster Sint Aegten voor de tweede keer de vlag van Open Monumentendag. Samen met meer dan 3.000 andere monumenten in het hele land was het erfgoedcentrum geopend, om daarmee zijn bijdrage te

Broeder Anicetus pakt het bord uit

leveren aan het vergroten van de belangstelling voor monumentenzorg. Dit jaar hebben we in St. Agatha de kloostertuinen centraal gezet. Ze vormen een essentieel onderdeel van het kloostercomplex en kregen in 2003 een eervolle vermelding bij de uitreiking van de Brabantse Monumentenprijs. Alle belangrijke functies van kloostertuinen - leveranciers van voedsel, plaatsen van meditatie en stilte, en plekken voor sport en ontspanning - zijn in St. Agatha behouden gebleven.

Mede dankzij subsidies van de gemeente Cuijk en van de provincie Noord-Brabant ('Geloven in Brabant') begon de zonnige dag met een feestelijk tintje: de onthulling van een fraai informatiebord

over de tuin. De informatie is tevens terug te vinden in een rijk geïllustreerde prospectus, die alle bezoekers ontvangen en waarmee zij - we telden er ongeveer 450 - hun weg in de tuinen konden vinden. De zorg voor de tuinen is al vele jaren in goede handen bij broeder Anicetus van der Heijden o.s.c en tuinman Cor Goemans. Pater Cor Rademaker sprak hen aan het begin van de dag toe om ze te bedanken en hij nodigde broeder Anicetus uit het ingepakte bord van strik en verpakking te ontdoen. Aansluitend speelde de fanfare van St. Agatha in een aangenaam najaarszonnetje in de kloostertuin.

Toen de laatste klanken van de fanfare wegstierven, begon de bibliothecaris in de breviertuin met het voorlezen van verhalen en gedichten over kloosterlingen. De woorden konden bezinken tijdens muzikale intermezzi op dwarsfluit, door Mariëlle Polman. Zij zorgde in de middag, samen met Gerard Dierick (hobo), ook in de kapel voor muzikaal meditatieve momenten. In een ander gedeelte van de tuin verzorgde Pluis van de Ven, die in het klooster meditatiecursussen geeft, een loopmeditatie. Het was een voorbeeld van de wijze waarop het brevieren in de tuin door de kruisheren heeft plaatsgemaakt voor andere vormen van bezinning.

Inmiddels liepen de bezoekers ook binnen in het gebouw rond. De entree was opgefleurd met een bijzonder boeket van zonnebloemen, distels en lelies, de symbolen van de geloftes van gehoorzaamheid, armoede en zuiverheid. Binnen waren de tentoonstellingsruimtes in het depot en op de zolder, de

Tuinconcert door de fanfare

kapel en de studiezaal te bezichtigen. Overal waren bestuursleden, vrijwilligers en personeel aanwezig om vragen te beantwoorden. In de studiezaal was een kleine expositie ingericht met tuinboeken uit de bibliotheekcollectie van de kruisheren. Daaronder bevonden zich boeken die pater De Vlam, de toenmalige procurator van het klooster, in de tweede helft van de negentiende eeuw aankocht met het oog op de tuinaanleg en de fruitteelt. In de refter was er elk uur een presentatie over de geschiedenis en het gebruik van de kloostertuinen van St. Agatha. Vooral de vele oude foto's met kruisheren in de tuinen werden graag gezien. In de huiskamer werd de altijd heerlijke kloosterkoffie geschonken.

Later op de dag zong het Nijmeegse koor 'In dulci jubilo' in de kapel liederen over bloemen, planten, tuinen en religie: van 'Heer Jezus heeft een hofken' tot aan het Zonnelied van Franciscus. Ter afsluiting van de dag vond in diezelfde kapel een stemmige vesperviering plaats. Op deze dag was ook het feest van Kruisverheffing, voor de kruisheren een belangrijk feest. In het archiefdepot ligt een aflatbrief uit 1342, waarin wordt verklaard dat de bezoekers aan de kapel van St. Agatha op een aantal met name genoemde feestdagen – en Kruisverheffing hoort daarbij – veertig dagen aflat ontvangen. Het eeuwenoude document verkeert in uitstekende toestand en is ongetwijfeld nog steeds rechtsgeldig. Ook wat dat betreft konden de bezoekers van de open dag voldaan en gesticht huiswaarts keren.

> Otto S. Lankhorst

Dank aan de kloosterarchivarissen!

Klooster Sint Aegten verzamelt sinds enige tijd gegevens over kloosters in Nederland: over orden en congregaties - namen, stichtingsjaar, doelstelling, missielanden enz. -, en over alle vestigingen die zij in Nederland hebben of hadden. Deze gegevens worden ingevoerd in een databestand dat is bedoeld als onderzoeksinstrument. Het centrum krijgt regelmatig vragen naar bijvoorbeeld een klooster in een bepaalde plaats, naar de geschiedenis van een instelling waaraan religieuzen verbonden waren, of naar een oom of tante in de missie, zonder dat de vraagsteller weet om welke orde of congregatie het gaat. Het databestand biedt hem of haar nadere informatie.

Mede vanwege "2008 Jaar van het Religieus Erfgoed" verzamelen verschillende instanties momenteel gegevens over kloosters. Vanuit de Konferentie Nederlandse Religieuzen is een initiatief gestart voor de registratie van alle bestaande kloostergebouwen. Museum Catharijneconvent verzamelt in Europees verband gegevens over de - publieke - herbestemming van kloostergebouwen. En op 9 juni jl. ging de website reliwiki.nl de lucht in: een interactieve website met - al dan niet voormalige - religieuze gebouwen in Nederland, waaronder kloosters. Terwijl deze initiatieven focussen op *bestaande gebouwen*, gaat het Klooster Sint Aegten om een historisch gegevensbestand.

We kwamen er al gauw achter dat het een heel karwei zou worden. We startten met het overnemen van gegevens uit gedenkboeken en uit de verschillende edities van de *Pius-almanak*, het adresboek voor katholiek Nederland. Het gaat om enkele duizenden vestigingsplaatsen: menig religieus instituut had meer dan 50 vestigingen in Nederland. Het bleek erg lastig om de gegevens compleet te krijgen en ook om een voldoende mate van nauwkeurigheid te kunnen garanderen. Daarom vroegen we op 3 juni jl. - tijdens de jaarlijkse archivarissendag van het Dienstencentrum Kloosterarchieven (KAN) - aan alle aanwezige kloosterarchivarissen om de reeds

Koorzang in de kapel

ingevoerde gegevens over hun orde of congregatie te controleren op juistheid en volledigheid. Velen van hen kregen een dikke envelop 'huiswerk' mee.

Sindsdien hebben tientallen kloosterarchivariissen dagenlang gewerkt om hun onderdeel van het gegevensbestand op orde te maken. Wat we al wel vermoedden - dat de data die we reeds verzamelden tamelijk onnauwkeurig waren - bleek heel waar te zijn. De kloosterarchivariissen hebben op basis van materiaal in hun archieven de gegevens verbeterd en aangevuld. Vanaf eind juli kwamen de dikke enveloppen nog dikker retour, met gecorrigeerde gegevens en meestal met foto's. We voelen ons heel dankbaar voor al het werk dat werd verzet. Sommige archivariissen maakten er een heel boekwerkje van. Velen lieten weten dat het een hele klus was, maar wel een leuke (vooral toen het klaar was natuurlijk...) Graag willen we u hierbij allemaal heel hartelijk danken voor uw inzet en voor al het werk dat u voor ons wilde doen!

Kloosterarchivariissen die nog niet zijn benaderd, zullen van ons nog een verzoek ontvangen om hun lijst na te zien. Aan degenen die er momenteel mee bezig zijn willen we zeggen: neem gerust de tijd die u nodig heeft. En ten slotte willen we u laten meegenieten van de creativiteit van archivaris mw. Hermans-Weitjens, die de envelop retourneerde met het volgende gedichtje:

Het grote werk is gereed
vele uren zijn besteed
aan het juiste bezingen
van onze vele vestigingen.

De zaken staan nu op een rij
en gaarne wensen wij
dat uw aandacht voor het verleden
zijn vruchten afwerpt in het heden.

Dank aan KAN voor haar zorgen
Om onze gegevens te waarborgen.

> Marga Arendsen

Uit de collectie

Bij het leegruimen van een huis kunnen onverwachts schatten tevoorschijn komen uit verborgen hoekjes en dozen. Dat is een troost bij het vaak wat weemoedige werk om voor spullen klein en groot, elk met hun eigen herinneringen, een nieuwe bestemming te vinden. Zo ontdekte pater Cor Rademaker bij het opruimen van de bibliotheek van de Paters van de Heilige Harten in Bavel twee fraaie platenboeken.

Het zijn zeldzame uitgaven met ingekleurde gravures, volgens de titelbladen uitgegeven in Rome in 1826 en 1827, maar elk deel bevat ook platen die later zijn gedateerd. Het eerste deel, *Raccolta della gerarchia ecclesiastica considerata nelle vesti sagre, e civili usate da quelli li quali la compongono*, bevat platen met de kleding van alle mogelijke functionarissen in Vaticaanstad, van de paus tot aan een sergeant van de Zwitserse garde. Een kleurrijke wereld van rangen en standen komt erin tot leven. Voor Klooster Sint Aegten is het tweede deel nog interessanter. Het heeft als titel *Raccolta degli ordini religiosi che esistono nella Città di Roma* en telt 74 bladen.

Op elke plaat is een mannelijke (43) of vrouwelijke (31) religieus afgebeeld in zijn of haar habijt, soms in zwierige, soms in ingetogen houding. Het ging de kunstenaar, Giuseppe Capparoni, niet om portretten van individuele personen, maar om de diversiteit in kloosterkleding.

De twee delen zijn thans in Klooster Sint Aegten ondergebracht. Van het deel over de Romeinse prelaten is een ander, uitgebreider exemplaar aanwezig in de jezuïetencollectie van de Universiteitsbibliotheek Maastricht. Van het deel over de kleding van de religieuzen is geen andere exemplaar in een Nederlandse bibliotheek bekend. Dat maakt deze aanwinst voor de kleine collectie boeken over kloosterkleding des te belangrijker. > Otto S. Lankhorst

Afbeelding van een pater Kapucijn

Kwartaaljournaal

- ▶ In juli en augustus gingen de meeste medewerkers en vrijwilligers enkele weken op vakantie. Olga Minkema en Marga Arendsen bezochten o.a. Kloster Dahlheim, dichtbij Paderborn, om te bekijken hoe onze oosterburen met hun religieus erfgoed bezig zijn. Zij realiseren hier een museum in een middeleeuws kloostergebouw dat zeer grondig gerenoveerd wordt.
- ▶ Verschillende (bestuurs)leden van orden en congregaties brachten in de vakantietijd een bezoek aan St. Agatha om het centrum te bezichtigen.
- ▶ Op 12 augustus startte de renovatie van het poortgebouw van het klooster, met de sloop van het pleisterwerk op de muren en van een aanbouw.
- ▶ In augustus en september werden de eerste beheerovereenkomsten ondertekend voor de kloosterarchieven en voorwerpen in St. Agatha. Met een vijftal religieuze instituten werden schriftelijk de voorwaarden vastgelegd waaronder het materiaal wordt bewaard en ter inzage mag worden gegeven.
- ▶ Op 5 september bezochten vertegenwoordigers van het Jaar van het Religieus Erfgoed St. Agatha en spraken met bestuursleden en medewerkers.

In het kader van het Jaar van het Religieus Erfgoed publiceerde Otto Lankhorst een artikel in het *Tijdschrift voor Nederlandse Kerkgeschiedenis*, over de bibliotheek in Klooster Sint Aegten. Marga Arendsen schreef over kerkelijke archieven in het *Archievenblad*.

- ▶ Aan verschillende musea werden bruiklenen verleend uit de collectie van de kruisheren: Kloostermuseum Ter Apel, Museum Jan Heesterhuis in Schijndel, het Titus Brandsma Museum in Bolsward en Museum het Land van Thorn.
- ▶ De bibliotheekcollectie kon in de afgelopen maanden worden aangevuld dankzij schenkingen van onder meer de Paters van de H. Harten, de Assumptionisten, de Paters van het H. Sacrament, de Clarissen-Capucinessen, de Trappistinnen uit Berkel-Enschot en de heer H. Coppens.
- ▶ Op 14 en 21 september waren Olga Minkema en Marga Arendsen te horen op radio 5 bij het programma 'Het Klooster'.
- ▶ Op 14 september was het erfgoedcentrum geopend in het kader van Open Monumentendag. 450 mensen kwamen een kijkje nemen.
- ▶ Op 19 september gingen medewerkers en vrijwilligers de grens over voor het jaarlijkse personeels-uitje: 's morgens naar het voormalige klooster Graefenthal, bij Goch, 's middags naar Kevelaer.
- ▶ Naast de bezoekers van de open dag werden gedurende dit kwartaal 235 personen rondgeleid in groepen en bezochten bijna 80 mensen de studiezaal voor archief- en bibliotheekonderzoek.

Colofon

Deze kroniek wordt uitgegeven door de stichtingen
Erfgoed Nederlands Kloosterleven en Sint Aegten
ISSN: 1872-5260

Redactie:

M. Arendsen, J. Arts, O. Lankhorst,
C. Rademaker ssc, J. Wijnen ofmCap

Adres:

Kroniek Sint Aegten
Kloosterlaan 24
5435 XD St. Agatha
Tel. 0485 - 31 10 07
E-mail: info@kloostersintaegten.nl
Website: www.kloostersintaegten.nl

Logo: F. Bull osc

Ontwerp, lithografie en druk:

Drukkerij Tielen bv, Boxtel

Medewerkers op stap naar een ander oud klooster

